

Enige proeven van Dieren-verstand.

(Slot. Vervolg van bladz. 197).

IX.

Ook bij minder ontwikkelde dieren kan de betrekking van vriendschap met den mensch bestaan. Dit blijkt uit het volgende voorbeeld:

Het geldt hier een Ringslang (*Coluber natrix*) van het vrouwelijk geslacht, die door Pontonniers op het toenmalig exercitie-veld aan den voet van het Bourgonje-bolwerk te Zutphen, in den IJssel zwemmende gevangen en in een netje aan mijn Vader gebracht was. Wij hielden de 1 Meter lange, volwassen Ringslang in ons bezit, totdat zij, na het leggen van een 40-tal eieren (ruim zoo groot als eikels en met weeke, eenigszins gerimpelde omhulsels) kwam te sterven. Des zomers namen wij haar mede naar ons buitenverblijf te Leesten. Deed ik hier het deksel van hare kist af en knipte ik even met de vingers dan schoof de slang haren schoonen kop, met den geelen ring aan het begin van den hals, opwaarts, kronkelde zich om mijnen arm en werd aldus mede in de open lucht gedragen. Dan zette ik haar op een der breede wandelpaden, waar zij op het zand, in werkelijk sierlijke bochten, beweging nam. Had de regen kleine plasjes achtergelaten, zoo nam zij met graagte een bad, want de Ringslangen zijn reptielen, die geruimen tijd in het water doorbrengen en slechts nu en dan, evenals de visschen, lucht happen, gelijk ik ze dit in Veluwe beken heb zien doen. Wanneer ik nu mijn slang uit zulk een plas opnam, gaf zij duidelijk haar ongenoegen te kennen, door een luid gesis, hetwelk iets dreigends heeft, doch mij niet afschrikte, en dat ook spoedig ophield als zij zich weder om mijn arm kronkelde. Het is verwonderlijk welk een ongegronden angst de meeste menschen voor zulk een, den mensch volkomen onschadelijk, dier gevoelen. Men *verbeeldt* zich gewoonlijk dat de telkens uit den bek spelende gespleten tong aanduidt dat het dier giftig zou zijn. Deze tong is eenvoudig een tast-werktuig, terwijl de bij werkelijk giftige slangen in de bovenkaak voorkomende gifttanden bij de Ringslang ontbreken. Het gezegde: „dat beest ziet er zoo giftig uit!” berust dus eenvoudig op onkunde. Mijne slang kende mij en vertrouwde mij, dronk lustig haar melk, waarmede wij haar voedden en scheen met een met zand en hooi voorziene kist volkomen tevrede. Slechts eenmaal heeft zij de wellicht niet goed gesloten schuif van de kist weten open te dringen en was haar verblijf op mijns vaders studeerkamer ontvlucht. Wij vonden hare kist ledig en na lang zoeken tusschen de vele voorwerpen der wetenschappelijke verzameling, daar

bijeengebracht, bleek dat de vluchteling zich verborgen had in de ribbenkast van een vossenskelet, waarheen zij van plank tot plank, in een kast met voorwerpen op liquor, was opgeklommen. Slechts één fleschje had zij bij die klimmerij omgeworpen. Dat het beschreven gesis door deze slangensoort gebruikt wordt als afschrikkend weermiddel bleek mij eens aan den „Italiaanschen weg” op den Doorwerth, waar een Ringslang van de eerste grootte zich in een eiken-hakhout-struik had ingekronkeld en, mij nieuwsgierig ziende naderen, onmiddellijk begon te blazen, wat mijn medewandelaars bij me deed aandringen, mij toch niet verder met het „akelige beest” te bemoeien. Ik acht het hier niet ongepast, mijne lezers er op te wijzen, dat onze geldersche, overijselsche, drechtsche of groningsche, den mensch inderdaad giftige en gevaarlijke Adder of *vipera berus* (ook *Coluber berus*, L. of *Pelias berus*, Merrens genoemd) gemakkelijk van de Ringslang (*coluber natrix*) is te onderscheiden, doordien de Adder een donkere zigzaglijn over den geheelen rug loopende heeft, welke bij de Ringslang *niet* voorkomt. De laatste is versierd met een helder geel ringetje tusschen kop en hals, waarvan de naam is afgeleid. Toen ik van 1886—'94 inwoner was van het bekende dorp Oosterbeek bij Arnhem, is daar een geval voorgekomen van een knaap, die terwijl hij met een Adder speelde (die hij blijkbaar *niet* kende), door het dier in een vinger gebeten werd, waardoor hand en arm geweldig opzwellen en alleen door de hulp van den Arts, het leven behouden bleef. Ook in Drenthe komt nu en dan een dergelijk geval voor.

Vindt men ook bij onze Ringslangen en Adders een zekere mate van verstand, zeker verheft het zich bij deze dieren niet tot hetzelfde peil als bij Apen, Olifanten, Honden, Katten, Paarden, enz.

X.

In mijne jongensjaren hield ik veel Duiven, bij welke ik ook bewijzen van *intellect* heb opgemerkt; de volgende bijvoorbeeld: Mijn duivenhok was voorzien van deurtjes, met horizontaal uitstekende plankjes er voor, waarop de vogels konden neerstrijken. Een eenigzins hoefijzervormig deurtje, boven om een horizontale as draaibaar, waarvan de uitgesneden opening te klein was om de geheele duif door te laten, kon, door middel van een in- of uitwendigen wervel of alleen naar binnen toegang, of alleen naar buiten uitgang verleenen, tenzij beide wervels openstonden en de in- zoowel als de uitgang belemmerd was. Dit al naar gelang dat men verkoos de duiven

in of buiten de kooi te houden, òf wel ze geheel vrij te laten. Plaatste ik nu een jonge, pas volwassen Duif voor het eerst in zulk een hok, dan begon zij, niet aan de inrichting gewoon, uit al haar macht tegen de beschreven, met den buitenwervel gesloten deur te duwen. Dit hield langen tijd aan, tot zij eindelijk druilend nederzat, blijkbaar treurend, dat ze haren zin niet krijgen kon, om buiten de vleugels uit te slaan. Andere duiven gedroegen zich hierin, *door ondervinding wijs geworden*, gansch anders. Ik durf niet beweren, dat zij aan den stand van de werveltjes *zagen*, of ze er al of niet uitkonden, maar wanneer dit bij den eersten aanstoot niet gelukte, bleven ze gelaten thuis. Ook bij duiven wordt dus verstand, *het handelen al naar gelang van opgedane ondervinding*, gevonden, al behoeft het evenmin hier van hoogen graad genoemd te worden.

Mijne Duiven bouwden haar nest het liefst van kleine stokjes, bij voorkeur die van uiteengevallen heibezems. Maar zaten ze in een hok opgesloten, zoo wisten zij het even goed te doen van andere bouwstoffen, stroo, stelen of dergelijke, die zij in het hok konden vinden. Ook in dit „liever iets dan niets” ligt eene eenvoudige redeneering; *niet* in het maken van een nest, maar in het zich tevreden stellen met andere dan de gewenschte bouwstoffen, in het zich schikken naar de omstandigheden.

Veel scherper redeneering maakte onze hond Ami bovengenoemd, toen hij kunstjes geleerd had, bijv. *opzitten* en veel andere, ook moeilijker. Wij hadden daarbij niet van straf, maar *alleen* van belooning in den vorm van lekkere hapjes gebruik gemaakt. Hij redeneerde nu aldra op deze wijze: „als ik op verzoek opzit, krijg ik een lekker stukje; wil ik een lekker stukje, dan moet ik er voor gaan opzitten.” En het gelukte hem voortreffelijk. Dat hij hierbij ook van zijn natuurlijke spraak gebruik maakte, behoeft ik wel niet te vermelden. Ook koos de slimmerd wel eens een ander kunstje uit, bijv. *pootgeven* en wist door gebaren en stem zeer goed aan te wijzen, wat hij in ruil voor zijn kunstje verlangde. Was zijn drinkensbakje ledig, dan liep hij bijv. naar de pomp in de keuken, waarvoor hij dan misbaar maakte en ging „opzitten.” Dergelijke verstandsuitingen hebben wij ook bij Tyras, en zullen anderen bij andere honden hebben opgemerkt.

XI.

Dezelfde hond (Ami) handelde kennelijk met voorbedachten rade, op de volgende wijze om de deur uit en in vrijheid te geraken. Hij legde zich plat op het bordes der trap, waar hij zich onbemerkt kon achten. Hoorde hij nu iemand buiten op den bestraten toegang tot de deur naderen, dan wachtte Ami tot er gebeld en de deur door de dienstbode

geopend was. Daarop snelde hij vliegensvlug de trap af en was dikwijls al buitenshuis voor men er om dacht. Ik zoude van dezen Ami nog vele bewijzen van overleg kunnen bijbrengen als ik niet op de beperkte ruimte, mij toegestaan, moest in-dachtig wezen. Ook bij andere honden zou ik die bewijzen voor het grijpen hebben.

Alleen wil ik nog *in het algemeen* het volgende aanvoeren. Het is een feit dat de Honden (ook de Katten, Paarden en veel andere dieren) in wakenden toestand, deelnemen in zeer veel wat om hun heen gebeurt. Plaats een hond of een kat in een kamer, die hun bekend is, alleen, — welnu, *aan het raam* kiezen zij hunne plaats, van waar zij de wereld kunnen gadeslaan. Een korte blik op dergelijke dieren, op een aangespannen Paard op straat of aan het hek eener weide, dat niet te moe is om wakker te zijn, is genoeg om zich te overtuigen dat het dier in de omgevende wereld deel neemt. Men lette slechts op de beweging van kop, ooren en neus, soms bij Katten op den staart.¹⁾ Bij honden gaat dit deelnemen soms zóóver, dat ze, bij het zien van natuurgenoeten, wel in verwoed blaffen overgaan. Mijn kleine Black gaf, in deze waarnemende houding, eens een bewijs van nadenken. Vóór het raam, waar hij op een tabouretje zijn vaste plaats had, stond buiten een klein perk met altijd groene heesters. Wat zich juist daarachter op den weg bevond, kon hij dus niet zien. Eens dat een hondje langs den weg kwam aanloopen, lette ik op de beweging van Blacks daarop vol aandacht gericht kop, die met overeenkomstige snelheid op den hals draaide, als waarmede het voorwerp van zijn aandacht voorbij ging. Tot meerder bewijs van het belang dat Black in zijn natuurgenoet stelde, zag ik, dat hij een zijner voorpooten hield opgelicht. Plotseling kwam het oogenblik dat het waargenomen object achter de vermelde heesters verdween. Nu gaf Black plotseling, met *grootere* snelheid, aan zijn kop een ruk vooruit. Hieruit blijkt dat hij *overwoog*: die hond moet als hij voortloopt, aan de andere zijde van het heesterperk opnieuw voor den dag komen. En zoo geschiedde het. Hij had dus juist *geredeneerd*.

Het tweede algemeene bewijs van geestelijke functie is *het droomen* der honden, gepaard gaande met bewegingen der pooten, neusgaten en oogleden en met kort, dof, min of meer binnensmonds gebrom en gekef. Zij hebben dus voorstellingen in den slaap.

Het derde bewijs van dergelijke functiën vind ik in *het spelen* van vele, meestal jonge, doch ook

1) Men leze *Bilderdijs Selima*, waarin men zal vinden van een „klimmende begeerte, die heimelijk hart en staart bewoog,” bij deze door den grooten dichter vereeuwigde Poes.

Slimme mieren, maar nog slimmer menschen.

Wie bij de lezing van dit opschrift nieuwsgierig mocht zijn naar die mieren- en de menschen-slimheid, vergezelle mij op een wandeling in de zomervacantie van Tienraay naar Meerlo (in het Noorden van Limburg).

Ik durf de lezer niet langer dan een uurtje — een denkbeeldig wandeluurtje wel te verstaan — zijn gezelschap vragen, want de streek, waar ik hem heenleid, levert voor de lezers van *De Levende Natuur* niet veel nieuws op, hoewel er toch heel wat bekoorlijks te vinden is.

't Is n.l. een vrij eentonige afwisseling van jonge dennebosschen en hei, waar lang niet *alle* schatten te vinden zijn, waarop in „Hei en dennen” de aandacht gevestigd wordt. Op menige wandeling gedurende de drie weken, die ik in die streek heb doorgebracht, moest ik dan ook teleurgesteld huiswaarts keeren, omdat ik niet gevonden had, wat ik zocht en wat ik toch meende, dat daar gevonden moest worden. Zoo schenen bijv. hazelwormen en zelfs hagedissen in de geheele buurt onbekend. Mieren, graafwespen en zandloopers waren er echter in overvloed en in het laatst van de vacantie wemelde het van bijen. De bloemen-besteldienst toch was, nu de boekweitvelden langzamerhand uitgebloeid raakten, vandaar naar de hei verplaatst; en de imkers hadden hun korven in rijen van ± 25 hier en daar achter een laag denneboschje op de hei gezet, om hun volkje gelegenheid te geven, zijn honingvoorraad te putten uit een dop- en struikheide en thijm. Voor den natuurbewonderaar leverden al die insecten in hun stille en toch woelige bedrijvigheid een scherp contrast met het gemis aan werkzaam leven van de menschen.

De weg dan, waar ik u langs breng, heeft niets bijzonders, d. w. z. dat hij geheel open ligt tusschen bouwlanden, waarop de onaanzienlijke spurrieplant met haar nietige bloempjes, de forsche lupine met haar kranswijs geplaatste gele vlinderbloemen, de kleine seradelle (een soort van vogelpootje), boekweit, rogge en aardappelen verbouwd worden. 't Zal u bekend zijn, dat spurrie, seradelle en lupine op schralen zandgrond verbouwd en slechts als veevoeder gebruikt worden, terwijl inzonderheid de lupine ook als mest dienst doet. Minder bekend is u misschien de wijze, waarop de spurrie gedroogd wordt. Vandaar dat ge vreemd opkijkt, als ge op een paar landen langs ons pad eenige lange rijen van omwonden staken van ± 4 M. lengte ziet. Maar het werk, dat eenige boeren, vrouwen en meisjes op een spurrieland daarnaast verrichten heldert de zaak op. Daar wordt de spurrie, die

voor 't drogen rijp is, gesneden of uitgetrokken, door anderen tot slingers gedraaid en eindelijk worden die slingers om palen gewonden. Die spurriepalen-boomgaarden trekken in den zomer algemeen de aandacht van de reizigers, die door N. Limburg sporen; evenwel verhoogen ze de schoonheid der streek niet.

We vervolgen onze weg.

De zon schijnt fel en doet haar best, onze bleeke stadsgezichten bruin te branden; een echte dag voor koninginnepages en dagpauwoogen!

Gelukkig behoeven we onderweg geen dorst te lijden, want 't eerste huis, dat we aan de weg zien, is een café, waar Limburgsch bier getapt wordt, het tweede eveneens, het vierde alweer, we bereiken zelfs al heel gauw de brouwerij van Meerloo zelf.¹⁾

Dicht bij laatstgenoemde brouwerij zien we voor ons uit boer N. met een knecht loopen; al hijgend en blazend dragen ze een zak aan een stok tusschen hen in. Als 't niet de heere-boer N. was, maar een van de vele domme Limburgsche boeren, zouden we zeker denken, dat hij een groote kat in de zak gekocht had. Waar zoo weinig nieuws te zien is, wekken kleinigheden onze belangstelling! Geen wonder dus, dat we de boer volgen en met nieuwsgierige blikken naar 't openen van de zak kijken.

Vooraf had de boer een groot wit zeil op zijn erf uitgespreid en aan de kanten met steenen vastgelegd. In het midden van het zeil nu, legt hij eenige takken en daarover weer een paar zakken, zoodat daarom heen op het zeil een cirkelvormige band overblijft, die fel door de zon beschenen wordt. Op die band stort de boer den inhoud van den zak voor een deel uit.

Onwillekeurig doen we een stap achteruit, als we zien, dat op dit hel beschenen zeil eenige legers van bijtlustige mieren in groote wanorde door elkander woelen. Treed echter maar weer naderbij; de mieren zijn zoo kwaad niet, als de menschen, die hun doen en laten niet kennen, wel denken. Bovendien hebben

¹⁾ Deze laatste zin vereischt misschien eenige opheldering.

Wie in Limburg bekend is, weet, dat daar in het algemeen het aantal bierhuizen zeer groot is. In Tienraay en ook in Meerloo springt dit echter bijzonder in 't oog. In 't eerstgenoemde gehucht toch waren plm. 18 huizen, waarvan er 14 op deur of uithangbord geschilderd hadden: café en logement; bakker — café, logement — schilder; slachter — café, e. d. Nu is dit niet te verwonderen, als men weet, dat de Katholieke Kerk in Tienraay veel processies en bedevaarten trekt, zoodat het geheele gehucht als 't ware bestaat van de bezoekers der kerk.